

Vlaanderen in Europa: arbeidsmarktprestaties in een comparatief perspectief

Stevens, E., De Winne, S. & Sels, L. 2007. *Europa regionaal: regionale arbeidsmarktprestaties in een comparatief perspectief*. WSE-report. Leuven: Steunpunt WSE.

Al geruime tijd staat het werkgelegenheidsbeleid in alle Europese lidstaten in het teken van de Lissabonstrategie. In 2000 beslisten de Europese regeringsleiders dat Europa de meest dynamische kenniseconomie ter wereld moet worden. Om dit doel te bereiken, werd een aantal benchmarks vooropgesteld, zo ook voor de arbeidsmarkt. De bekendste doelstelling is de zogenaamde 70%-norm: tegen 2010 moeten zeven op de tien Europeanen een betaalde baan hebben. Bovendien moet 60% van de vrouwen aan de slag zijn en moet de werkzaamheid van de ouderen opgekrikt worden tot 50%. Niet alleen op nationaal, maar ook op regionaal niveau zullen de neuzen richting Lissabon moeten gekeerd worden. Uit de analyses in het WSE-rapport 'Europa regionaal: regionale arbeidsmarktprestaties in een comparatief perspectief' blijkt immers dat achter de cijfers op nationaal niveau een grote regionale diversiteit schuilgaat. In deze bijdrage lichten we een tipje van de sluier op en positioneren we Vlaanderen ten opzichte van de topregio's.¹

Aan de basis van onze resultaten liggen twee clusteranalyses. Een eerste analyse groepeert de 93 Europese regio's op NUTS-1-niveau volgens hun scores op diverse arbeidsmarktprestaties, meer bepaald de algemene werkzaamheid, de werkzaamheid van vrouwen, ouderen en laaggeschoolden²

en de jongerenwerkloosheid³ anno 2005. De tweede analyse ordent de regio's volgens de evolutie die hun arbeidsmarktprestaties doormaakten in de periode 2000-2005. De clusteranalyses hebben tot doel de regio's zo te groeperen dat de regio's binnen één cluster zo sterk mogelijk op elkaar lijken en zo min mogelijk op regio's uit andere clusters. We overlopen eerst de globale resultaten. Daarna belichten we de positie van het Vlaams Gewest ten aanzien van de Europese topregio's (in 2005) en ten aanzien van de regio's met de meest positieve evolutie tussen 2000 en 2005. Voor meer details verwijzen we naar het uitgebreide WSE-rapport.

De regionale arbeidsmarktprestaties anno 2005

De vijf indicatoren die aan de basis liggen van de eerste clusteranalyse weerspiegelen het Europese streven naar een meer gelijke arbeidsmarktdeelneming van de verschillende kansengroepen, namelijk vrouwen, ouderen, jongeren en laaggeschoolden. De gelijkheid van mannen en vrouwen en de preventie van discriminatie op grond van leeftijd zijn beide prioriteiten in de

Lissabonstrategie. Daarnaast krijgen ook laaggeschoolden de nodige aandacht. Zij zijn immers onvoldoende uitgerust om evoluties in de economie en op de arbeidsmarkt bij te houden en vallen daardoor vaker en sneller uit de boot. Europa wil dan ook dat de lidstaten strategieën ontwikkelen om kwetsbare groepen, zoals laaggeschoolden, te ondersteunen in hun competentieontwikkeling, een vlottere toegang tot de arbeidsmarkt te geven en langer aan het werk te houden. Kortom, Europa verwacht dat de lidstaten meer investeren in de ontwikkeling van hun menselijk kapitaal (Europese Raad, 2006).

Het streven naar een meer evenredige arbeidsmarktdeelname moet ook in de regionale beleidsagenda's worden opgenomen. Ongelijkheden tussen regio's moeten verkleind worden en dit kan volgens Europa pas lukken wanneer er een grotere betrokkenheid van de regio's bij de Lissabondoelstellingen tot stand komt (Europese Raad, 2006). Het is dan ook relevant te kijken hoe de regio's scoren op de vijf vermelde indicatoren. Uit de analyse komt naar voor dat de 93 Europese regio's zich verdelen over zes clusters. Tabel 1 geeft de gemiddel-

de waarden per cluster. Figuur 1 geeft een visuele weergave van de verdeling van de regio's over de zes clusters. In wat volgt, wordt de positie van het Vlaams Gewest verduidelijkt. In een tweede deel wordt meer in detail ingegaan op de Europese topregio's.

Het Vlaams Gewest situeert zich met twaalf andere regio's in de Europese middenmoot (cluster 3) en onderscheidt zich vooral door de minder goede prestaties inzake de werkzaamheid van ouderen. De regio's gelijkaardig aan het Vlaams Gewest situeren zich van west naar oost in Frankrijk, Luxemburg, het noorden van Italië, Oostenrijk en Slovenië.

Dat de ouderenwerkzaamheid een knelpunt is in Vlaanderen, is bekend. De samengedrukte loopbaan, die ontstaat door een late intrede in en een vroege uittrede uit de arbeidsmarkt, speelt hierin een belangrijke rol. De Vlaamse en federale overheid hebben intussen meerdere maatregelen ontwikkeld om vervroegde uittrede minder aantrekkelijk te maken, de werkhervatting door en aanwerving van oudere kandidaten te stimuleren en oude-

Tabel 1.
Overzicht van de clusters (stockvariabelen)* (EU-regio's; jaargemiddelde 2005)

	Aantal regio's	Werkzaamheidsgraad (%)**				Werkloosheidsgraad (%)**
		Totaal (15-64 jaar)	Vrouwen (15-64 jaar)	Ouderen (55-64 jaar)	Laaggeschoolden (25-64 jaar)	Jongeren (15-24 jaar)
EU-27	93	63,3	55,9	42,2	54,6	18,8
Cluster 1	8	74,2	69,4	60,9	65,1	13,8
Cluster 2	27	68,6	62,0	49,8	56,3	13,6
Cluster 3 (incl. Vlaams Gewest)	13	65,7	58,9	33,1	56,7	15,3
Cluster 4	16	61,8	57,3	41,1	44,4	19,0
Cluster 5	17	58,9	47,4	38,9	55,3	22,5
Cluster 6 (incl. Brussels H. Gewest & Waals Gewest)	12	52,2	44,3	29,6	37,5	35,4

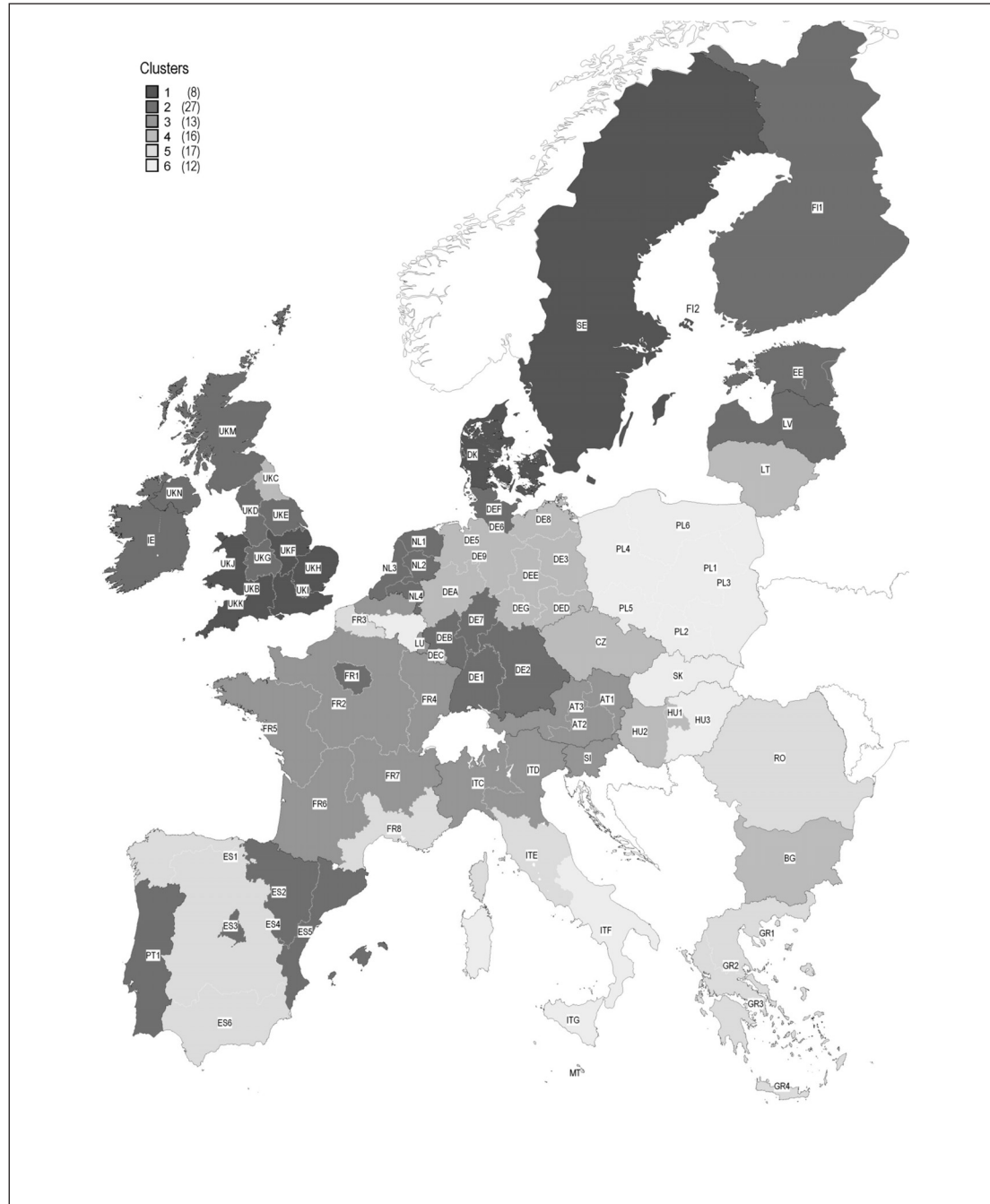
* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2005 (stock) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode.

** de werkzaamheidsgraad wordt berekend als het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd; de werkloosheidsgraad wordt berekend als het aandeel ILO-werklozen in de beroepsbevolking.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Figuur 1.

Visuele weergave van de verschillende clusters (stockvariabelen)* (EU-regio's; jaargemiddelde 2005)

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2005 (stock) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

re werknemers te helpen hun job te blijven uitoefenen. Daarnaast hebben ook demografische evoluties een opwaarts effect op de werkzaamheidsgraad van 55-plussers. Elke nieuwe generatie – vrouwen voorop – is immers actiever op de arbeidsmarkt. De huidige 55-plussers noteren bijvoorbeeld een hogere werkzaamheidsgraad dan de 55-plussers van tien jaar geleden.

Hoe positioneert Vlaanderen zich in Europa? De eerste clusteranalyse maakt duidelijk dat de kloof met de klassieke Europese topregio's (cluster 1) anno 2005 nog steeds groot is. Het gaat dan voornamelijk om de Scandinavische landen en de meeste regio's van het Verenigd Koninkrijk. De regio's die tot de Europese top behoren, scoren zowel globaal als bij de onderzochte kansengroepen goed.

Ook de Europese subtop (cluster 2), meer bepaald de vier Nederlandse en een groot aantal Duitse regio's en – eerder onverwacht – Estland, Letland, de Portugese regio Continente en de Spaanse regio's Madrid en Este, moet Vlaanderen laten voorgaan. Opvallend is het vaak verstedelijkte karakter van deze regio's. Geurbaniseerde gebieden worden dikwijls geconfronteerd met specifieke problematieken, niet in het minst met een hoge aanwezigheid van kansengroepen. Vanuit arbeidsmarktperspectief weegt dit echter vaak niet op tegen de voordelen van verstedelijking: veel jobs – vooral in diensten- en kennisintensieve sectoren – en veel – vooral hoogopgeleide – personen om deze jobs in te vullen.

Hoewel Vlaanderen niet tot de 'leaders' behoort, komt onze regio niet geheel negatief uit de Europese vergelijking. Er zijn nog een pak regio's die een minder goed Lissabonrapport voorleggen. Grosso modo gaat het om regio's uit Oost- en Zuid-Europa.

De regio's die net iets minder goed scoren dan het Vlaams Gewest hebben meerdere pijnpunten (cluster 4). Het betreft regio's van het voormalige Oost-Duitsland, Tsjechië en Bulgarije. Enige uitzondering is de Britse regio North East, wat meteen bevestigt dat achter de globaal goede cijfers van een land – in dit geval het Verenigd Koninkrijk – een sterke regionale diversiteit kan schuilgaan. Dat de Oost-Europese regio's het minder goed doen, heeft deels te maken met de vaak moeizame overgang naar een vrije-markteconomie. De massale ontslagen ten gevolge

van privatiseringen worden er voorlopig niet beantwoord met nieuwe aanwervingen.

Evenveel pijnpunten als in de vorige regio's, maar nog hogere hindernissen – vooral voor de kansengroepen – vinden we in vrijwel alle Zuid-Europese regio's en de vier Roemeense regio's (cluster 5). Verschillende factoren liggen hier aan de basis van de arbeidsmarktproblemen, zoals de nog sterke aanwezigheid van het kostwinnersmodel, een hoog aandeel laaggeschoolden en een economie die weinig diversiteit vertoont en zich vooral concentreert op de landbouw- en toeristische sector.

De rode lantaarn van Europa wordt gedragen door Polen, Slowakije, de meest zuidelijke regio's van Italië en de Hongaarse regio Alfold Es Eszak, maar ook door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest (cluster 6). Ook hier vinden we een grote regionale diversiteit. Onze ogen zijn dan vooral gericht op eigen land: terwijl Vlaanderen relatief goed stand houdt in de buik van het Europese peloton, noteren Brussel en Wallonië veel minder goede cijfers. Ook in Italië zijn de regionale verschillen opvallend: hoe meer zuidwaarts, hoe zwakker de scores op de onderzochte indicatoren.

De Europese topregio's anno 2005

De acht regio's van de eerste cluster zijn de topregio's van Europa. Op vijf jaar van de deadline behaalden zij de 70%-norm voor de totale werkzaamheid, de 60%-norm voor de vrouwelijke werkzaamheid en de 50%-norm voor de ouderenwerkzaamheid. Bovendien kenmerken ze zich door een hoge werkzaamheid van laaggeschoolden en door een beperkt tot gemiddeld aandeel werklozen bij de jongeren.

Het betreft vooral Noord-Europese regio's. Zo zijn de Britse regio's East Midlands, Eastern, South East en South West hier terug te vinden (tabel 2). Het Verenigd Koninkrijk zag haar jobaantal de laatste jaren groeien en, belangrijker, de kwetsbare groepen in de maatschappij konden profiteren van deze jobcreatie (OECD, 2007). Daarnaast omvat deze eerste cluster Denemarken en Zweden, die elk op niveau NUTS-1 één regio vormen, en de kleine regio Aland, een eilandengroep voor de Finse kust met nog geen 30 000 inwoners.

Tabel 2.

Overzicht Vlaams Gewest, EU-27 en de regio's van de eerste cluster (stockvariabelen) (EU-regio's; jaargemiddelde 2005)

(%)	Werkzaamheidsgraad				Werkloosheidsgraad
	Totaal (15-64 jaar)	Vrouwen (15-64 jaar)	Ouderen (55-64 jaar)	Laaggeschoolden (25-64 jaar)	Jongeren (15-24 jaar)
Vlaams Gewest	64,9	57,9	30,5	52,3	14,2
Gemiddelde EU-27	63,3	55,9	42,2	54,6	18,8
Gemiddelde cluster 1	74,2	69,4	60,9	65,1	13,8
fi2 Aland	77,2	76,6	60,2	74,4	20,1
dk Denmark	75,9	71,9	59,5	61,5	8,6
ukj South East	75,8	69,6	62,7	63,1	10,6
ukk South West	75,5	69,8	60,4	62,9	10,1
ukh Eastern	75,2	68,4	62,2	62,5	10,8
ukf East Midlands	73,5	67,7	58,2	57,5	11,5
se Sweden	72,5	70,4	69,4	66,0	22,8
pt3 Região Autónoma da Madeira	67,6	60,4	54,5	73,1	16,1

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Tabel 3.

Overzicht van de clusters (stock- en flowvariabelen)* (EU-regio's; evolutie 2000-2005)

	Aantal regio's	Werkzaamheidsgraad								Werkloosheidsgraad	
		Totaal (15-64 jaar)		Vrouwen (15-64 jaar)		Ouderen (55-64 jaar)		Laaggeschoolden (25-64 jaar)		Jongeren (15-24 jaar)	
		2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)
EU-27	93	63,4	+1,3	56,2	+2,6	42,3	+5,5	55,7	+0,9	18,7	+0,4
Cluster 1	19	61,5	+4,8	51,7	+6,4	42,3	+6,7	55,2	+4,3	21,2	-5,9
Cluster 2	2	46,0	+4,1	30,2	+5,9	32,5	+0,4	42,6	+2,3	39,4	-16,2
Cluster 3 (incl. VL)	13	65,6	+1,7	58,0	+3,8	33,1	+5,8	57,3	+1,5	15,3	+3,3
Cluster 4	23	71,7	+0,7	65,9	+2,1	54,0	+5,3	60,2	-0,4	12,6	+2,0
Cluster 5	21	63,5	+0,1	58,4	+1,4	43,8	+7,8	47,2	+1,1	17,8	+6,0
Cluster 6 (incl. BHG & WAL)	11	53,5	-1,2	45,9	-1,0	29,2	+2,3	37,4	-3,9	33,0	+2,5
Cluster 7	4	57,6	-6,6	51,5	-7,5	39,4	-12,6	53,2	-15,5	20,2	+2,4

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2005 (stock) en van de evolutie in deze cijfers sinds 2000 (flow) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Dat Scandinavië tot de Europese top behoort, is algemeen bekend. Denemarken kan sinds meer dan een decennium bouwen op een florerende economie gecombineerd met een beleid waarin flexibiliteit en sociale zekerheid centraal staan (Madsen, 2006). Bovendien wordt in dit beleid bijzonder veel aandacht besteed aan het activeren en begeleiden van personen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt, zoals laaggeschoolden, migranten, jongeren, ex-gedetineerden en sociaal uitgesloten personen. Uit de cijfers blijkt dat deze beleidsmaatregelen hun doel grotendeels bereiken (Ecotec, 2004). Ook in Zweden blijkt de combinatie flexibiliteit en zekerheid succes te hebben en is het beleid sterk gericht op het begeleiden van kansengroepen naar de arbeidsmarkt (Anxo, 2006). Opvallend in Zweden is wel de relatief hoge jongerenwerkloosheid. Anno 2005 is 22,8% van alle 15- tot en met 24-jarigen die zich aanbieden op de arbeidsmarkt werkloos. Een op de vier werklozen heeft een diploma hoger onderwijs en de verwachting is dat zij relatief snel uit de werkloosheid zullen stromen dankzij de aantrekkende economie. Voor de laaggekwalificeerde jonge werklozen ziet de toekomst er minder rooskleurig uit in de kennisintensieve economie van Zweden. Zij lopen het risico in de langdurige werkloosheid te belanden. De Zweedse overheid erkent dit probleem en nam reeds vele maatregelen om het te verhelpen (Skans, 2004).

De vreemde eend in de bijt in deze cluster is Região Autónoma da Madeira, een eiland voor de Portugese kust. Madeira is de enige regio in deze cluster die de 70%-norm niet haalt anno 2005, maar met een globale werkzaamheidsgraad van 67,6% is deze wel in zicht. Bij de vrouwen en de ouderen worden de Lissabondoelstellingen wel gehaald, zij het met de hakken over de sloot. Zo is 60,4% van de vrouwen en 54,5% van de ouderen aan het werk. Het meest opvallende cijfer betreft de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden van 73,1% wat de op één na hoogste notering in Europa is. Dit cijfer is des te markanter gezien driekwart van de bevolking op Madeira laaggeschoold is. Blijkbaar zijn er dus voldoende jobs voor hen aanwezig, vooral in de toeristische sector die op dit Portugese eiland van groot belang is (Eurostat, 2007). Eenzelfde situatie zien we in de rest van Portugal – terug te vinden in de hier niet besproken tweede cluster – en is eigenlijk het spiegelbeeld van de situatie in bijvoorbeeld Zweden waar het onderwijsniveau van de

bevolking erg hoog ligt en waar er tegelijk plaats is op de arbeidsmarkt voor deze hooggeschoolde arbeidskrachten (Stevens, 2003).

Regionale arbeidsmarktprestaties in dynamisch perspectief

We schakelen over naar een meer dynamisch perspectief. In een volgende analyse houden we niet alleen rekening met de toestand in 2005, maar ook met de evolutie in arbeidsmarktprestaties tussen 2000 en 2005. Het is immers belangrijk na te gaan of lidstaten hun werkzaamheidsgraden weten op te krikken, hun hoog niveau kunnen behouden of, in het slechtste geval, erop achteruit gaan.

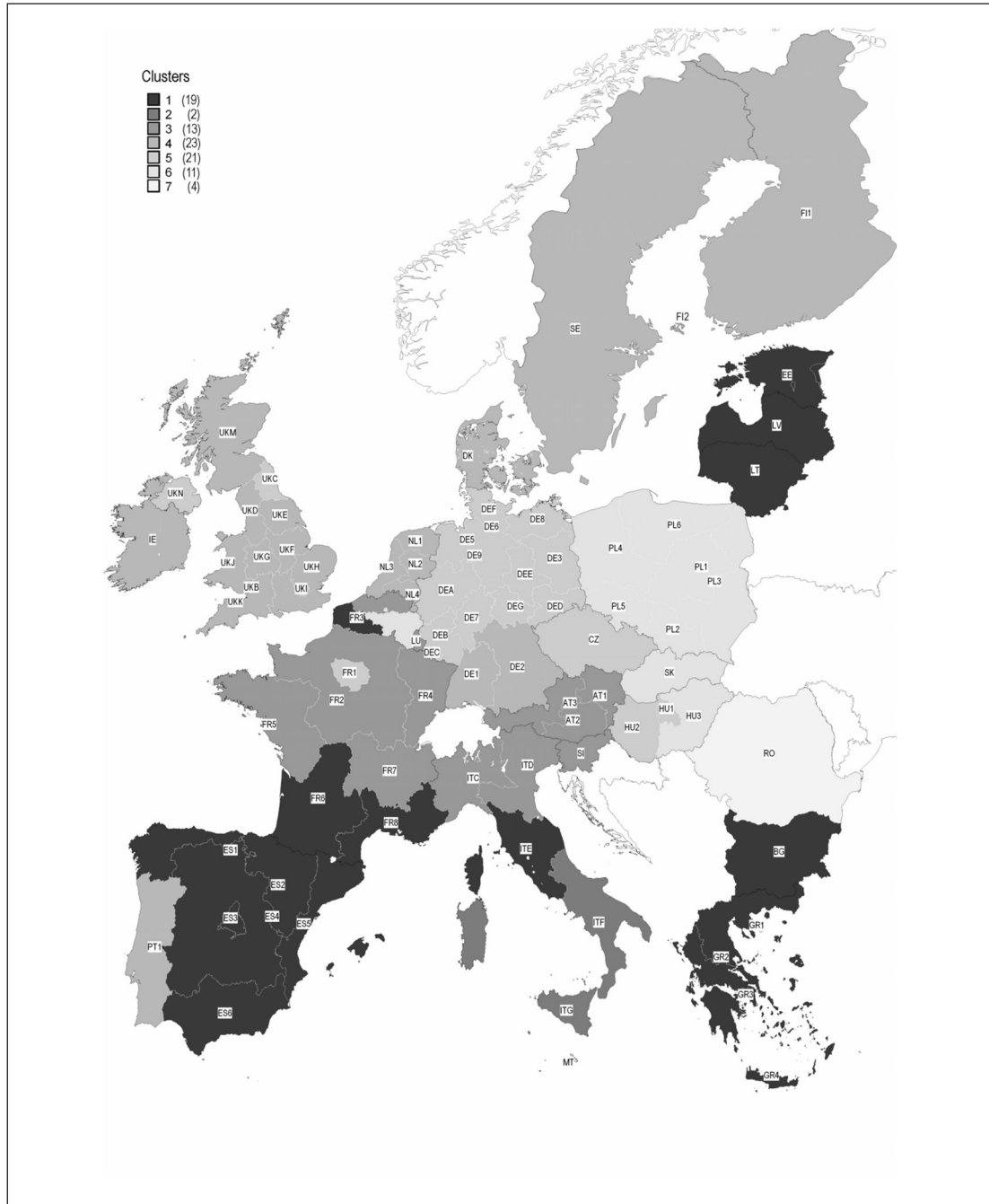
De onderzochte periode is er een van economische laagconjunctuur. Het jaar 2000 was een topjaar, maar in 2001 vertraagde de wereldhandel en ook de terreuraanslagen van 11 september hadden economische gevolgen (Herremans, 2003). De eurozone had tijd nodig om te herstellen. Tijdens het jaar 2002 hield de laagconjunctuur aan. In 2003 leek de economie zich te herpakken, maar het herstel tijdens de tweede jaarhelft van 2003 en de eerste jaarhelft van 2004, viel stil in het tweede semester van 2004. Dat was hoofdzakelijk het gevolg van de appreciatie van de euro, de hoge olieprijs en het teruglopen van de groei in de overige grote economische blokken. Pas in 2005 tekenden zich de eerste sporen van standvastiger economisch herstel af (Hendrickx, 2005). Zoals zal blijken, werden sommige landen en sommige groepen in de maatschappij harder getroffen door de laagconjunctuur in de periode 2000-2005. Veelal zijn jongeren, ouderen en laaggeschoolden de eerste slachtoffers.

Tabel 3 toont dat de tweede analyse zeven clusters oplevert. Ze worden gerangschikt volgens de evolutie van de globale werkzaamheidsgraad. Figuur 2 toont de spreiding van de Europese regio's over de verschillende clusters.

Gemiddeld in EU-27 steeg de werkzaamheidsgraad van de 15- tot en met 64-jarigen met +1,3 procentpunt (ppn) tussen 2000 en 2005. Het aandeel werkende vrouwen nam sterker toe met +2,6 ppn. Generatie na generatie nemen meer vrouwen actief deel aan de arbeidsmarkt; het traditionele kostwinnersmodel brokkelt af, zij het in sommige landen

Figuur 2.

Visuele weergave van de verschillende clusters (stock- en flowvariabelen)* (EU-regio's; evolutie 2000 en 2005)

* clusteranalyse op basis van werkzaamheidsgraden en jongerenwerkloosheidsgraad in 2005 (stock) en van de evolutie in deze cijfers sinds 2000 (flow) – hiërarchische methode (Ward) gevolgd door niet-hiërarchische methode

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

sneller en duidelijker dan in andere. Bovendien voorzien veel overheden maatregelen die de combinatie van gezin en arbeid makkelijker maken. Vaak is het immers zo dat vrouwen geen job uitoefenen omdat dit niet te combineren valt met huishoudelijke taken en het opvoeden van de kinderen. Extra kinderopvang en systemen zoals tijdskrediet en ouderschapsverlof zijn Belgische voorbeelden van beleidsmaatregelen die vrouwen richting arbeidsmarkt willen duwen of die hen aan het werk willen houden.

Ook het aandeel werkende ouderen ging erop vooruit in de periode 2000-2005. Gemiddeld in Europa gaat het om een toename van +5,5 ppn. Dit is allicht deels te verklaren door demografische factoren: elke generatie is actiever dan de vorige. Dit veroorzaakt een cohorte-effect. Bij de jongste generaties is dit cohorte-effect bijna uitgespeeld en is het intragenerationeel verschil niet meer zo groot, maar bij de 55-plussers van 2005 ligt de werkzaamheidsgraad nog steeds in belangrijke mate hoger dan bij de 55-plussers van vijf jaar geleden. Anderzijds draagt ook de blijvende beleidsaandacht voor ouderen op de arbeidsmarkt bij tot de vastgestelde stijging. De werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden steeg slechts licht met +0,9 ppn in EU-27. Laaggeschoolden zijn een bijzonder kwetsbare groep op de arbeidsmarkt. Zij worden het snelst en het vaakst getroffen wanneer het economisch minder goed gaat. Extra aandacht voor het onderwijsniveau én het levenslang leren van de Europese bevolking blijft noodzakelijk. Tot slot blijkt uit tabel 3 dat de jongerenwerkloosheid met +0,4 ppn toenam tussen 2000 en 2005 in EU-27, wat aangeeft dat jongeren blijvend extra hulp nodig hebben bij hun eerste stappen op de arbeidsmarkt. Bovendien wordt de kwetsbare positie van jongeren hiermee nogmaals aangestipt. In tijden van laagconjunctuur zijn zij vaak bij de eerste slachtoffers op de arbeidsmarkt.

De cijfers voor het Vlaams Gewest bevestigen de precaire arbeidsmarktpositie van laaggeschoolden en jongeren: tussen 2000 en 2005 daalde de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden licht en steeg de werkloosheidsgraad van jongeren. Het aandeel werkende ouderen en vrouwen steeg in dezelfde periode, wat vooral te danken is aan demografische factoren en de sterke beleidsaandacht. Globaal genomen, steeg de algemene werkzaam-

heidsgraad in Vlaanderen tussen 2000 en 2005. Met deze scores situeert Vlaanderen zich opnieuw bij de middenmoot van Europa (derde cluster in de analyse). Tussen 2000 en 2005 behield het Vlaams Gewest dus haar Europese positie. Wil Vlaanderen de Lissabondoelstellingen halen, dan is een tempo-versnelling echter noodzakelijk.

Hoe verging het de rest van Europa tussen 2000 en 2005? Vooreerst zijn er regio's die anno 2005 ondermaatse scores noteren, maar die tussen 2000 en 2005 een sterke vooruitgang boekten. Dit geldt voor de eerste en tweede cluster. Het gaat hier voornamelijk om de Zuid-Europese regio's. Ze hebben ondanks een hoog groeiritme op de bestudeerde parameters nog een lange weg te gaan.

Daarnaast zijn er regio's (vierde cluster) die anno 2005 tot de Europese (sub)top behoren, maar wier evoluties tussen 2000 en 2005 zwakker zijn dan gemiddeld in Europa. Het Vlaams Gewest kende dus meer gunstige evoluties dan de regio's uit deze groep, maar komt niet aan hetzelfde niveau anno 2005. Op zich is het logisch dat deze, vaak Noord-Europese, regio's wat minder evolueerden: hoe sterker de startpositie, hoe lastiger het is verdere vooruitgang te boeken. Toch mag ook in deze regio's de aandacht voor de kansgroepen op de arbeidsmarkt niet verslappen. Vooral laaggeschoolden komen soms te weinig aan bod in de beleidsagenda's.

Naast de voorgaande uitgesproken profielen (algemeen middelmatige, algemeen sterke en algemeen minder sterke evoluties) zijn er enkele regio's waar de evoluties tussen 2000 en 2005 uiteenlopend waren voor de verschillende onderzochte kansgroepen (vijfde cluster). Vooral in een aantal Duitse regio's nam de ouderenwerkzaamheid sterk toe, maar ging dit tevens gepaard met een stijging van het aandeel werkloze jongeren.

Tot slot zijn er de regio's die zowel statisch (anno 2005) als dynamisch (tussen 2000 en 2005) over de ganse lijn zwak tot zeer zwak presteerden (zesde en zevende cluster in de analyse). De rode lantaarn wordt vooral gedragen door Polen, hierin bijgestaan door Slowakije en helaas ook Wallonië en Brussel. Wederom blijkt dat België zich kenmerkt door regionale diversiteit: waar het Vlaams Gewest zich nog kan meten met de middenmoot, hinken

het Brussels en Waals Gewest veelal achterop. Helemaal achteraan in het Europese peloton vinden we Roemenië.

De regio's in opmars

We zoomen in op de regio's die er tussen 2000 en 2005 het sterkst op vooruit gingen (cluster 1 in tabel 3). Ze boekten op de onderzochte parameters meer vooruitgang dan gemiddeld in Europa en dus ook dan het Vlaams Gewest (tabel 4). Tussen 2000

en 2005 steeg de globale werkzaamheidsgraad in deze cluster met +4,8 ppn. Bij de vrouwen (+6,4 ppn) en ouderen (+6,7 ppn) was de evolutie nog forser. De laaggeschoolden zagen eveneens hun werkzaamheidsgraad toenemen (+4,3 ppn), terwijl het aandeel werkloze jongeren sterk afnam (-5,9 ppn). Hoewel de evoluties gunstiger zijn dan gemiddeld in Europa, zijn de Lissabonscores in deze cluster dat niet. Zowel globaal, als bij vrouwen en laaggeschoolden liggen de werkzaamheidsgraden lager dan in EU-27. Bij de 55-plussers komen deze regio's dan weer wel aan het Europese gemiddel-

Tabel 4.

Overzicht Vlaams Gewest, EU-27 en de regio's van de eerste cluster (stock- en flowvariabelen) (EU-regio's; evolutie 2000-2005)

	Werkzaamheidsgraad								Werkloosheidsgraad	
	Totaal (15-64 jaar)		Vrouwen (15-64 jaar)		Ouderen (55-64 jaar)		Laaggeschoolden (25-64 jaar)		Jongeren (15-24 jaar)	
	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)	2005 (%)	'00-'05 (ppn)
Vlaams Gewest	64,9	+1,0	57,9	+3,2	30,5	+4,9	52,3	-0,9	14,2	+2,9
EU-27	63,4	+1,3	56,2	+2,6	42,3	+5,5	55,7	+0,9	18,7	+0,4
Gemiddelde cluster 1	61,5	+4,8	51,7	+6,4	42,3	+6,7	55,2	+4,3	21,2	-5,9
es3 Comunidad de Madrid	68,5	+9,0	59,6	+13,8	48,6	+7,6	63,8	+9,1	16,5	-7,4
es6 Sur	56,4	+8,7	41,7	+10,2	35,8	+6,4	52,4	+6,8	23,4	-11,9
es2 Noreste	67,0	+7,3	55,3	+11,6	44,4	+7,1	59,8	+3,8	16,0	-4,6
es4 Centro (ES)	60,6	+6,6	45,1	+9,4	41,2	+4,9	58,0	+4,9	21,0	-7,1
es1 Noroeste	59,9	+6,6	49,1	+9,0	41,0	+3,0	56,3	+1,6	21,3	-9,6
gr3 Attiki	61,4	+6,4	48,8	+7,2	38,0	+7,1	53,1	+4,0	23,1	-7,3
lv Latvia	63,3	+5,9	59,3	+6,0	49,5	+14,1	51,6	+11,0	13,6	-7,7
es5 Este	67,4	+5,2	56,2	+7,6	46,8	+6,9	62,8	+3,9	17,3	-2,0
fr3 Nord-Pas-de-Calais	57,7	+5,2	49,3	+6,1	32,3	+12,3	51,2	+5,0	29,8	-8,1
ite Centro (IT)	61,1	+4,7	50,8	+7,4	35,1	+4,6	55,2	+2,6	21,1	-5,2
es7 Canarias (ES)	59,7	+4,4	48,6	+7,9	40,4	+1,2	57,0	+1,7	24,3	-0,2
bg Bulgarië	55,8	+4,3	51,7	+4,5	34,7	+12,6	40,8	+2,1	22,3	-11,0
ee Estonia	64,4	+4,1	62,1	+4,9	56,1	+12,8	50,0	+8,2	15,9	-7,6
lt Lithuania	62,6	+3,0	59,4	+1,2	49,2	+8,0	46,1	+9,4	15,7	-12,9
fr6 Sud-Ouest	64,7	+2,9	58,8	+3,6	39,2	+8,8	58,3	+2,6	16,8	-5,6
gr2 Kentriki Ellada	59,7	+2,2	44,0	+2,1	45,4	-0,6	61,0	-0,3	28,7	-4,4
gr1 Voreia Ellada	58,2	+2,1	43,9	+3,3	40,9	+0,8	57,0	+0,7	28,7	+0,4
fr8 Méditerrané	56,7	+1,7	50,7	+3,4	35,8	+7,9	52,3	+4,7	25,7	-0,6
gr4 Nisia Aigaiou, Kriti	62,4	+1,4	47,5	+2,1	49,0	+1,6	62,9	+0,6	21,2	+0,2

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

de, maar toch zijn de vooropgestelde benchmarks anno 2005 nog niet in zicht. Extra aandacht behoeven ook de jongeren in deze regio's, want hoewel hun werkloosheidsgraad sterk afnam, vindt maar liefst een op de vijf jongeren geen job.

Figuur 2 maakt duidelijk dat de eerste cluster, op de drie Baltische staten na, voornamelijk Zuid-Europa kleurt. De Franse regio Nord-Pas-de-Calais is het enige West-Europese buitenbeentje. Het merendeel van de regio's uit deze cluster is anno 2005 nog ver verwijderd van de Europese doelstellingen. Hoewel deze regio's dus nog een lange weg te gaan hebben naar Lissabon, maakten zij een meer dan gemiddelde sprong voorwaarts tussen 2000 en 2005. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de Griekse regio's. Daarnaast zijn er ook een aantal regio's die de Europese streefdoelen reeds (gedeeltelijk) bereikten anno 2005 en tussen 2000 en 2005 evenzeer de beste resultaten neerzetten. Het gaat dan onder meer om Estland en Letland. We overlopen de voornaamste vaststellingen aan de hand van tabel 4.

Alle Spaanse regio's behoren tot deze eerste cluster. Dit betekent dat Spanje in termen van progressie een goed Lissabonrapport kan voorleggen. Vooral regio Comunidad de Madrid scoort goed. Met een werkzaamheidsstijging van maar liefst +9,0 ppn zijn de Madrilenen goed op weg om de Lissabondoelstellingen in 2010 te bereiken. Hetzelfde kan worden gezegd van de regio's Noreste en Este. Het zijn dan ook deze drie regio's waarvan in de eerste clusteranalyse bleek dat ze tot de subtop van Europa behoren. De overige Spaanse regio's boeken ook vooruitgang, maar hun scores blijven anno 2005 weinig rooskleurig. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de Zuiderse regio Sur waar ondanks een stijging van maar liefst +10,2 ppn amper vier op de tien vrouwen werkzaam zijn.

Naast alle Spaanse zijn ook alle Griekse regio's in de eerste cluster terug te vinden. De regio Attiki met hoofdstad Athene ging er het sterkst op vooruit. Het aandeel werkzame 15- tot en met 64-jarigen steeg met +6,4 ppn naar 61,4%. De evoluties in werkzaamheid in drie andere Griekse regio's zijn minder uitgesproken gunstig. De globale en vrouwelijke werkzaamheidsgraad steeg er telkens met zo'n +2 ppn, terwijl er bij de ouderen en laaggeschoolden eerder sprake was van een stagnatie. En

ook bij de Griekse jongeren is de vooruitgang beperkt en zelfs licht negatief in regio Voreia Ellada.

Van de drie Franse regio's in deze cluster noteren de meest zuidelijke gelijkaardige cijfers. In vergelijking met de andere regio's in deze cluster kenmerken zowel regio Sud-Ouest als regio Méditerranée zich immers door relatief bescheiden toenames bij de 15- tot en met 64-jarigen, de vrouwen en de laaggeschoolden en door een sterke toename bij de ouderen. Let wel, al deze evoluties blijven beter dan gemiddeld in Europa. De situatie van jongeren verbeterde vooral in Sud-Ouest. In de regio aan de Middellandse Zee blijft de jongerenwerkloosheid echter bijzonder hoog (25,7%) en kon ook geen verbetering worden vastgesteld in de periode 2000-2005. De resterende Franse regio is Nord-Pas-de-Calais, de enige regio die meer in het noordwesten van Europa ligt in deze cluster. De regio ging er in 2000-2005 op alle vlakken op vooruit, vooral bij de ouderen is de stijging met +12,3 ppn indrukwekkend. Toch blijven de scores er anno 2005 weinig bemoedigend. Vooral de jongeren vormen een kwetsbare groep: drie op de tien jongeren vinden geen job.

Tot slot behoren ook de drie Baltische staten tot deze cluster. Estland en Letland slagen reeds in 2005 gedeeltelijk voor het Lissabonexamen. Als ze hun groei ritme van 2000-2005 aanhouden, zullen zij alle doelstellingen bereiken tegen 2010. Voor Litouwen is de weg nog iets langer. Vooral de globale werkzaamheidsgraad van 62,6% in 2005 en het groeipercentage van +3 ppn in 2000-2005 moeten nog sterker worden opgekrakt.

What you see isn't always what you get

De twee clusteranalyses in het WSE-rapport *Europa regionaal* houden rekening met vijf indicatoren: de globale werkzaamheidsgraad, de werkzaamheidsgraad van vrouwen, ouderen en laaggeschoolden en de werkloosheidsgraad van jongeren. De Scandinavische landen en het Verenigd Koninkrijk komen duidelijk naar voor als Europese voorlopers. Halverwege de deadline behaalden zij de Lissabondoelstellingen. Tal van West-Europese landen, waaronder Nederland, Oostenrijk en Finland, bereikten anno 2005 reeds gedeeltelijk de Eu-

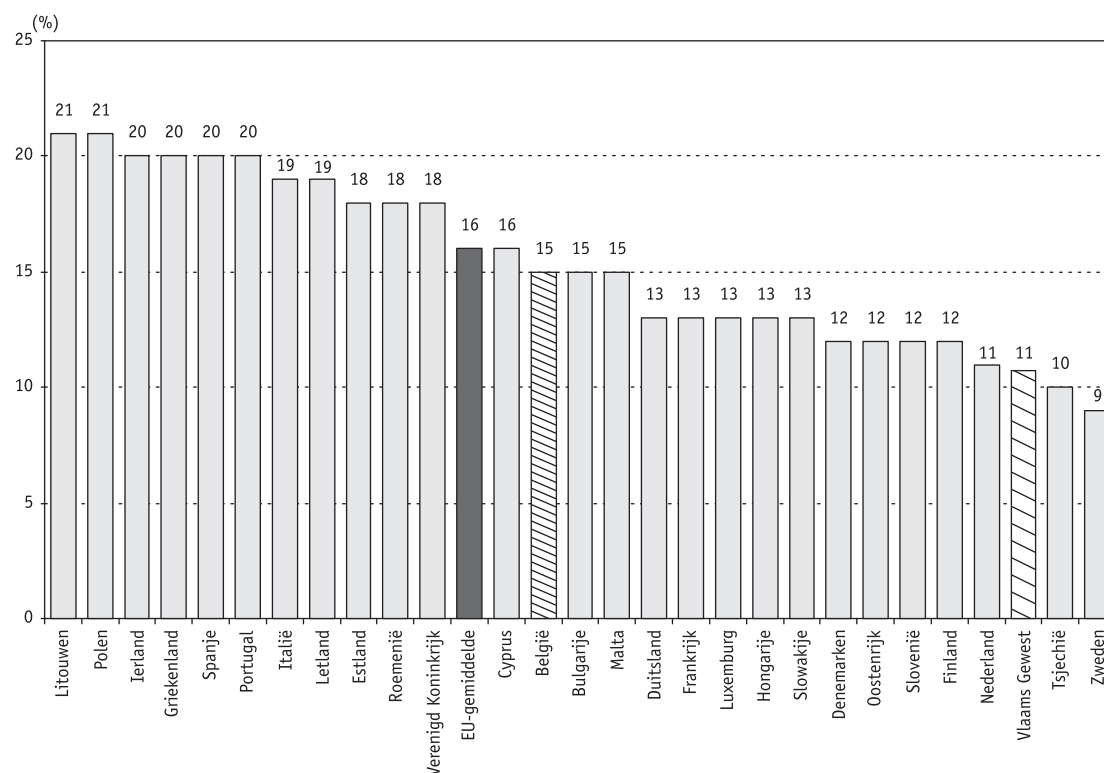
ropese streefdoelen en zijn goed op weg om in 2010 volledig te slagen. Oost- en Zuid-Europa zijn daarentegen de hekkensluiters en kenmerken zich door zwakke prestaties op de arbeidsmarkt. Vooral voor Hongarije, Bulgarije en Polen zijn de Lissabondoelstellingen een nagenoeg onhaalbare kaart.

Toch is hiermee lang niet alles gezegd. We kunnen ons immers de vraag stellen of goede arbeidsmarktprestaties automatisch welvaart impliceren. Eén mogelijke manier om dit na te gaan, is te kijken naar het armoederisicopercantage. Dit is het deel van de bevolking dat een inkomen onder de armoededrempel heeft. Die armoededrempel wordt berekend als 60% van het mediaaninkomen. Dit wordt per lidstaat afzonderlijk berekend. Het mediaaninkomen is het inkomen waarbij precies de helft van de inwoners van het betreffende land

meer heeft en precies de helft minder. Wie minder dan 60% van dat inkomen heeft, loopt het risico arm te zijn. We kennen de armoederisicopercantages enkel per land (figuur 3).⁴

Figuur 3 toont dat de Europese armoedecijfers een belangrijke kanttekening bij de vastgestelde arbeidsmarktprestaties plaatsen. Gemiddeld loopt 16% van de Europese bevolking het risico om in de armoede te belanden. In Portugal (20%), Letland (19%), Estland (18%) en het Verenigd Koninkrijk (18%) ligt dit aandeel hoger, terwijl dit toch landen zijn waarvan bleek dat de arbeidsmarkt het relatief goed doet, niet in het minst in het Verenigd Koninkrijk. Jobcreatie alleen zorgt duidelijk niet steeds voor een voldoende sociaal vangnet. Omgekeerd zijn er ook lidstaten waar de arbeidsmarktprestaties eerder zwak zijn, maar waar het armoederisico lager

Figuur 3.
Armoederisicopercantage (EU-27; 2005*)

* voor Bulgarije gaat het om cijfers voor 2004

Bron: Eurostat SILC (Bewerking Steunpunt WSE)

is dan gemiddeld. Dit is bijvoorbeeld het geval voor Slowakije (13%), Hongarije (13%) en Tsjechië (10%) (Europese Commissie, 2006; Eurostat, 2005; Unicef, 2005).

In andere lidstaten liggen de armoedecijfers dan weer wel in het verlengde van hun arbeidsmarktprestaties. We nemen twee uitersten als voorbeeld. De Poolse arbeidsmarktsituatie is weinig rooskleurig en het land vertoont bovendien een erg hoog armoederisicopercentage. In Zweden doet het omgekeerde zich voor: de arbeidsmarkt draait er goed en ook het risico op armoede is er beperkt. Ook in België liggen de armoedecijfers enigszins in de lijn der verwachtingen. In België leefde 14,7% van de bevolking anno 2005 met een verhoogd armoederisico. Het Vlaams Gewest noteert niet alleen betere Lissabonscores, ook het armoederisico is er met 10,7% kleiner dan in het Waals Gewest met 17,5% (FOD Economie; 2007). De SILC-steekproef is te klein om over Brussel geldige uitspraken te doen, maar volgens de Welzijnsbarometer van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn schommelt het armoederisico in het Brussels Gewest rond 25% (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel, 2007).

In de toekomst zal het Steunpunt WSE de mogelijkheden blijven verkennen om regionale vergelijkingen van arbeidsmarktprestaties te verrijken met regionale armoede-indicatoren, maar ook regionale productiviteits- en innovatieparameters. Een 'leader' onderscheidt zich immers niet van een 'lagger' enkel en alleen omdat hij er in slaagt meer mensen aan het werk te krijgen. Hij doet dat maar als dit op een manier gebeurt die tegelijk armoederisico's beperkt en voldoende economisch groeipotentieel waarborgt.

Eef Stevens
Wim Herremans
Luc Sels
Steunpunt WSE

Sophie De Winne
Steunpunt WSE, Lessius Hogeschool

Noten

1. Het volledige WSE-rapport kan gedownload worden op de website van het Steunpunt WSE, onder Publicaties, WSE reports, 2007. In deze publicatie kan u ook de figuren in kleur bekijken [www.steunpuntwse.be].
2. Het gaat hier om de personen met ISCED-code 0 (geen diploma), 1 (lager onderwijs), 2 (lager algemeen secundair onderwijs/algemeen onderwijs van de 1ste of 2de graad) of 3 (lager technisch, kunst- of beroepssecundair onderwijs/technisch, kunst- of beroepssecundair onderwijs van de 1ste of 2de graad).
3. Het aandeel werklozen in de beroepsbevolking van 15 tot en met 24 jaar. De werkloosheidsgraad is voor jongeren een betere indicator dan de werkzaamheidsgraad. De werkloosheidsgraad wordt berekend op basis van de beroepsbevolking en houdt enkel rekening met de jongeren die zich effectief aanbieden op de arbeidsmarkt. De werkzaamheidsgraad wordt berekend op basis van de totale bevolking. Bij de jongeren zou deze graad een vertekend beeld geven omdat een groot deel van de 15- tot en met 24-jarigen nog studeert en zich niet actief aanbiedt op de arbeidsmarkt.
4. We beschikken (voorlopig) niet over regionale armoederisicopercentages.

Bibliografie

- Anxo, D. 2006. *Contribution to the EEO Autumn Review 2006 'Flexicurity'*. Sweden. European Employment Observatory. [www.eu-employment-observatory.net]
- Ecotec 2004. *Basic Information Report. Denmark 2004*. European Employment Observatory. [www.eu-employment-observatory.net]
- Europese Commissie 2006. *Social Inclusion and Income Distribution in the European Union. Monitoring Report prepared by the European Observatory on the Social Situation – Social Inclusion and Income Distribution Network*. Brussel: Applca.
- Europese Raad 2006. *Beschikking van de Raad van 6 oktober 2006 betreffende communautaire strategische richtsnoeren inzake cohesie*. Luxemburg: Publicatieblad van de Europese Unie, 2006/702/EG.
- Eurostat 2007. *Eurostat Regional Yearbook 2007*. Luxemburg.
- FOD Economie 2007. *Belgische resultaten uit SILC 2005*. Persbericht van 27 februari 2007.
- Hendrickx, K. & Lebrun, I. 2005. De Belgische arbeidsmarkt op middellange termijn. *Over.Werk, Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, 15 (2-3): 46-50.
- Herremans, W., Tielens, M. & Van Gils, S. 2003. *Creativiteit en solidariteit meer dan ooit nodig. Uitdagingen voor het toekomstig werkgelegenheidsbeleid*. WAV-rapport. Leuven: Steunpunt WAV.

- Madsen, P. 2006. *Contribution to the EEO Autumn Review 2006 'Flexicurity'. Denmark*. European Employment Observatory. [www.eu-employment-observatory.net]
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel 2007. *Welzijnsbarometer. Brussels Armoederapport. Editie 2007*. Brussel.
- OECD 2007. *Economic Survey of the United Kingdom*. [www.oecd.org/eco/surveys/uk]
- Skans, O. 2004. *Scarring effects of the first labour market experience: a sibling based analysis. Working Paper 2004: 14*. Uppsala: Institute for Labour Market Policy Evaluation.
- Stevens, E. 2003. *Onderwijsongelijkheid: hoog en droog*. In *Steunpunt WAV en VIONA Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek, De arbeidsmarkt in Vlaanderen. Jaarboek Editie 2003*: 163-172. Antwerpen: Garant Uitgevers.
- Unicef 2005. *Child Poverty in Rich Countries 2005*. Firenze: Innocenti Research Centre.